

Яцик Т.В.

аспірант,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ ТА КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ОБ'ЄКТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Інтенсивний розвиток комп'ютерних технологій та швидкі темпи глобалізації економіки призвели до збільшення грошових потоків в електронній комерції, що трансформує сучасну економічну систему. XXI століття характеризується віком цифрової економіки, невід'ємною частиною якої є безготівкові розрахунки, технологія блокчейн та криптовалюта. На сьогодні правовий статус криптовалюти в Україні залишається невизначеним. Незважаючи на це, Національний банк України активно вивчає досвід інших країн з метою врегулювання цих відносин в європейському та загальносвітовому контексті.

Крім того, не існує єдиного підходу до визначення поняття криптовалюти у фінансовому обліку, тому це питання потребує детального дослідження етапів розвитку системи криптовалюти та трансформації її функцій у конкретні періоди часу. На сучасному етапі триває дискусія стосовно того, як співвідносяться електронні гроші та криптовалюта, тому доцільно провести порівняльний аналіз електронних грошей та криптовалюти як об'єктів бухгалтерського обліку.

Електронні гроші (WebMoney Transfer, Limonex, UkrMoney, Яндекс.Деньги тощо), з'явившись на початку 90-х років XX сторіччя, стрімко захопили фінансовий ринок та увійшли у повсякденне життя. Дослідженню цього питання присвячували свої наукові роботи такі

вітчизняні науковці, як: Беліч А. В., Гура Н. О., Голубнича Г. П., Дорош Н. І., Мельник Т. Г., Мельниченко О. В., Новак О. С., Петрук О. М., Фещенко Є. А., Швець В. Г., Яцик Т. В. та ін.

Вагомий внесок у дослідження криптовалюти як особливого засобу платежу у фінансовому обліку здійснили також зарубіжні дослідники: Берентсен А., Грінспен А., Кемпбелл Р. Дж, Мазер Дж., Міллер Л., Фрідмен Ч., Хамфрі Д. та ін.

Перша криптовалюта – Bitcoin з'явилася у 2008 році, яка передувала виникненню інших криптовалют – Ethereum, Ripple, Bitcoin Cash, Litecoin, NEO тощо. На сучасному етапі обіг криптовалют набирає обертів, що зумовлює інтерес науковців до їх фінансово-правової сутності, аналіз якого викладено у працях Бегера Н., Вахрушева Д. С., Мельниченко О. В., Новак О. С., Петрук О. М. та інших. Ринкова капіталізація криптовалюти Bitcoin на 15 березня 2018 року складала 138,926,876 тис. дол. США, що практично в 1.5 раза перевищує ВВП України за 2017 рік. Новизна обох фінансових інститутів – і електронних грошей, і криптовалюти зумовлює відсутність єдиної правової позиції щодо теоретичного визначення їх співвідношення [5, с. 349].

Таким чином, на сучасному етапі триває дискусія стосовно того, як співвідносяться електронні гроші та криптовалюта. Сформувалося три основних підходи до цього питання: так 1) Коен Р., Гринспанса А., Мак Е. та інші зазначають, що електронні гроші та криптовалюта – не взаємопов'язані фінансово-правові категорії; 2) Железов О. В., Проценко А. Т., Хідзев А. Т. та інші визначають криптовалюту видом електронних грошей; 3) Квітка О. В., Зайцев О. І., Достов В. Л., Шуст П. М. розглядають криптовалюту, як нову, еволюційну форму електронних грошей.

Сам термін (криптовалюта) претендує на те, що зміст явища, яке він описує, швидше за все, відноситься до поняття грошей. При цьому переважна більшість науковців вибудовує власні теоретичні і методологічні підходи, зосереджуючи свою увагу на першій частині цієї назви – «крипто», що розкриває технологічні аспекти її функціонування. Якщо б аналіз даного явища ґрунтувався на другій частині терміну – «валюта», то це дозволило б уникнути тих неточних висновків, які вже мають місце в прикладних і функціональних економічних науках [3, с. 132].

На сьогодні не досягнуто єдиної думки щодо сутності електронних грошей та вибору рахунку для їх обліку, що потребує подальших досліджень. Відповідно до статті 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»: електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [1]. Також електронні (цифрові) гроші визначають як платіжний засіб, що існує тільки в електронному вигляді, тобто фактично у вигляді інформації, що міститься у спеціальних базах даних. Електронні гроші зберігаються в електронних гаманцях користувачів відповідної платіжної системи [1].

Слід також зазначити, що на сьогодні більшість зарубіжних авторів схиляються до того, щоб виокремити окремий вид цифрової валюти – криптовалюти. Так, відповідно до звіту консалтингової компанії Aхon Partners «Правове регулювання криптовалютного бізнесу», що був опублікований у лютому 2017 року, криптовалюта – це криптографічно захищена і децентралізована цифрова валюта, відомості про транзакції якої вносяться і зберігаються в «Blockchain» (публічній базі всіх транзакцій).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз електронних грошей та криптовалюти як об'єктів бухгалтерського обліку

| № з/п | Ознака | Електронні гроші | Криптовалюта |
|-------|--|---|---|
| 1 | Визначення | одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [1]. | децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку [2]. |
| | Характеристика | є неперсоніфікованим наперед оплаченим засобом платежу, який використовується для мікроплатежів, і мають такі основні характеристики: одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої; наперед оплачений засіб платежу, який приймається іншими, ніж емітент особами; зобов'язання емітента, що виконується на вимогу користувачів [3, с. 132]. | це криптографічно захищена і децентралізована цифрова валюта, відомості про транзакції якої вносяться і зберігаються в «Blockchain» (базі всіх транзакцій) [5, с. 349]; є об'єктом права власності, який може виступати засобом міні, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних. |
| 2 | Наявність єдиного емісійного центру | Директива ЄС 2009/110/ЄС визначає електронні гроші на основі трьох критеріїв: електронне зберігання; передача отримувачу тільки після їх отримання банком; платник, фізична чи юридична особа, не може бути їхнім емітентом. | Bitcoin – це передусім розподілена p2p мережа, в якій немає єдиного емісійного центру, а емісія відбувається автоматично на основі математичного алгоритму і кожен учасник мережі бере участь у підтриманні роботи мережі. Емітентами можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. |
| 3 | Наявність публічної бази всіх транзакцій | Публічної бази всіх транзакцій не має. Особливістю електронних грошей є те, що з одного боку, вони є засобом платежу, а з іншого – зобов'язання емітента, яке має бути виконано у традиційних неелектронних грошах [6, с. 176]. | Є одиницями вартості, що зберігаються у розподіленій мережі. Для забезпечення анонімності всіх операцій у мережі використовуються криптографічні методи асиметричного шифрування даних із застосуванням публічного та приватного ключів. Використання технології Blockchain – це публічна база всіх транзакцій, коли-небудь зроблених у системі Bitcoin, яка організована у систему блоків даних. |
| 4 | Автономність системи | Електронні гроші не можуть існувати поза консервативною фіатно-кредитною грошовою системою. Визнані на законодавчому рівні. | Bitcoin існує поза межами класичної грошової системи. Він є високотехнологічним явищем, що існує виключно за своїм внутрішнім математичним алгоритмом. Bitcoin на сьогодні виконує функцію грошей, не будучи при цьому електронними грошима. |
| 5 | Вартість | Електронні гроші емітуються банком, тому підкріплені зобов'язанням емітента. Вартість електронних грошей еквівалентна звичайним грошам, операції мають комісію. | Bitcoin не підкріплений зобов'язанням емітента вираженим у «реальних» грошах. Вартість Bitcoin є результатом співвідношення попиту та пропозиції на нього серед його користувачів |
| 6 | Контроль | Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, емітуються банком, тому є повністю контрольованою системою. | Не має єдиного емітента, не може контролюватися урядом, операції з переказу коштів є миттєвими, анонімними та максимально дешевими |

Джерело: розроблено автором за [1, 2, 5, с. 349; 6, с. 176]

Крім того, закордонні автори виокремлюють ряд відмінностей криптовалюти від електронних грошей. Так, у той час, як електронні гроші не можуть існувати поза консервативною фіатно-кредитною грошовою системою, криптовалюта існує поза межами класичної грошової системи. Криптовалюта є високотехнологічним явищем, що існує виключно за своїм внутрішнім математичним алгоритмом та виконує функцію грошей, не будучи при цьому електронними грошима. Інші відмінності цифрових грошей від електронних наведено в таблиці 1.

Отже, існують також певні характеристики, що присутні як для криптовалюти, так і для електронних грошей, так для обох активів існує реалізація права на конфіденційність (анонімність) та одночасно можливість автентифкації (контрагенти можуть ідентифікувати учасників та упевнитися в їх правах). Іншою схожою ознакою є їх трансферабельність (англ. *transferability*), тобто властивість електронних грошей та криптовалюти вільно передаватися між кінцевими користувачами. Деякі системи електронних грошей та криптовалюти надають користувачеві можливість здійснювати перекази без участі банку, це сприяє розвитку тіньової економіки. Високий рівень збереження цілісності інформації та авторизація (платіжна система автоматично оцінює достовірність трансакції) також характеризує як електронні гроші, так і криптовалюту. Іншими ознаками також є: мінімізація плати за трансакції, можливість мікроплатежів, швидкість і зручність платежів, захист від податкових органів.

Список використаних джерел:

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон від 05.04.2001 № 2346-III (зі змінами і доповненнями від 06.11.2016) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.

2. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: Проект Закон від 10.10.2017 № 77183-1 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710.

3. Петрук О. М., Новак О. С. Сутність криптовалюти як методологічна передумова її облікового відображення // Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу: тези виступів Міжнар. Наук. Конф. – Житомир: Видавець О. О. Євенок, – 2017. – 480 с. – С. 132-134.

4. Яцик Т. В. Методи оцінки грошових коштів та потоків в економічному аналізі / Т. В. Яцик // Глобальні проблеми економіки та фінансів. – 2017. – С. 16-19.

5. Яцик Т. В. Методика фінансового обліку криптовалюти як особливого виду електронних грошей / Т. В. Яцик // Молодий вчений. – 2017. – № 2 (42). – С. 349.

6. Яцик Т. В. Сутність криптовалюти та етапи її розвитку у фінансовому обліку / Т. В. Яцик // Молодий вчений. – 2018. – № 3 (55).